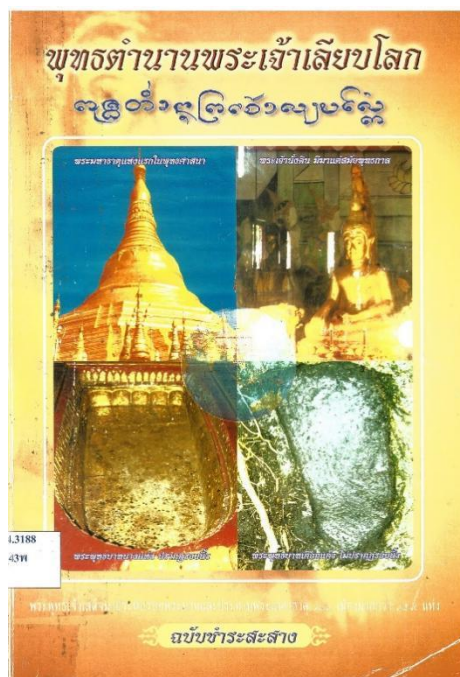

บทวิจารณ์หนังสือ : Book Review

พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับชำระสะสางของนาคฤทธิ์

ธนพร เรือนคำ^{1*} และประทีป พิษทองหลาง²

Tanaporn Ruenkhum and Prateep Peuchthonglang

¹นิสิตหลักสูตรศาสนศาสตร์คหิบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา¹คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา²

Doctor of Philosophy Program in Buddhism and Philosophy,

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus¹

Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna²

Corresponding Author, Email : Kruair9@gmail.com

หนังสือพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก หนึ่งในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความนิยมในสังคมชาวพุทธล้านนาอดีต ถูกสันนิษฐานประพันธ์ในช่วง พ.ศ. 2066 ขึ้นโดยพระธรรมรส (ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์, 2560) เสมือนเป็นคู่มือการจาริกแสวงบุญไหว้พระของชาวพุทธในอดีต โดยภาพรวมกล่าวถึงการจาริกของพระพุทธเจ้า

เสด็จโปรดไฉนสัตว์ ในแถบอาณาจักรล้านนา สิบสองปันนาและพื้นที่ใกล้เคียง พระองค์ทรงจาริกพร้อมพุทธสาวก เทศนาสั่งสอนพุทธชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งอมนุษย์และสัตว์ เช่น ไท ลัวะ ทมิฬ ข่า ว้า ยักซ์ พญานาค สิงห์ เป็นต้น ทรงประทานพระเกศาธาตุ การประทับรอยพระบาท พระองค์ทรงทำนายที่ตั้งพระสารีริกธาตุหลังจากนิพพาน และทรงบวชพระภิกษุเป็นศาสนทายาท การทำนายและตั้งชื่อบ้านนามเมือง แม่น้ำ และกล่าวถึงเหตุการณ์ความรุ่งเรืองและความเสื่อมหรือภัยคุก ในช่วงอายุพระพุทธศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้าในรอบ 5000 ปี ทั้งนี้พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก เป็นวรรณกรรมที่มีการคัดลอกขัลงใบลานสืบต่อมาหลายยุคสมัย และถูกปริวรรตเรียบเรียงขึ้นมาหลายครั้ง ในพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับนี้ (นาคฤทธิ์, 2545) ได้นำสำนวนการปริวรรตของนายสิงฆะ วรรณสัย (2557) มาเป็นเนื้อหาโครงหลัก โดยมีการปรับภาษาเพิ่มเติมข้อความที่ขาดหาย เทียบเคียงกับฉบับอื่น และเพิ่มเติมประวัติ ภาพศาสนสถานที่ปรากฏในพระเจ้าเลียบโลก เพื่อให้เห็นภาพพุทธสถานที่ชัดเจนมากขึ้น และตั้งชื่อว่า *ฉบับชำระสะสาง* ซึ่งเป็นฉบับที่น่าสนใจ ชวนอ่าน วิเคราะห์ ติดตามอย่างยิ่ง

บทสังเขปเนื้อหา

พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับสะสางนี้ ได้ยึดสำนวนการปริวรรตของนายสิงฆะ วรรณสัย (2557) ซึ่งใช้ต้นฉบับคัมภีร์ใบลานพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกของวัดหัวขัว วัดป่าแะ จังหวัดลำพูน วัดบ้านเอื้อมจำนวน 2 ฉบับ และตำนานพระเจ้าเลียบโลกของสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดีที่ปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยกลาง ใช้เทียบเคียงและเรียบเรียงขึ้นมา ในหนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาตามออก 14 บท ดังนี้

บทที่ 1 เนื้อความโดยย่อ กัณฑ์ที่ 1-11 เนื้อหาในบทแรกอธิบายภาพรวมกล่าวถึงพุทธอาณาบริเวณ การโปรดไฉนสัตว์ด้วยการเทศนาสั่งสอน การประทานพระเกศาธาตุ ประทับรอยพระบาท และพุทธทำนายสถานที่พระองค์จาริก เริ่มจากกัณฑ์ที่ 1 เริ่มจากเมืองพาราณสี จาริกสู่เมืองลี เขตอาณาจักรล้านนา จากนั้นเดินทางสู่เขตสิบสองปันนา กัณฑ์ที่ 2-3 พระองค์จาริกจากเมืองกุสินาราสู่เมืองระวางและเมืองหงสาวดี แล้วเสด็จสู่เมืองเชียงตุงและเมืองยอง กัณฑ์ที่ 4-6 พระองค์จาริกขึ้นทางเหนือสู่เมืองฮ่อ (จีน) และเมืองในเขตสิบสองปันนา กัณฑ์ที่ 7-9 พระองค์จาริกในบริเวณเมืองในเขตสิบสองปันนา จากนั้นเสด็จลงมาเมืองเชียงตุง สู่เมืองในเขตอาณาจักรล้านนา กัณฑ์ที่ 10-11 พระองค์ทรงทำนายความรุ่งเรืองและความเสื่อมของอายุพระพุทธศาสนา พุทธกิจ รวมถึงสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุของพระองค์หลังจากนิพพานแล้ว

บทที่ 2 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 1 เนื้อหาเริ่มจากการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้จำนวน 20 อสงไขย แสนมหากัป มีด้วย มโนปณิธาน วชิปณิธาน กายปณิธานในพระชาติต่างๆ กระทั่ง

พระพุทธเจ้าที่ปึงกรทงพยากรณ์การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จากนั้นพระองค์ทรงประสูติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แล้วพระองค์ทรงเริ่มพุทธกิจอันเป็นพุทธประเพณีด้วยการจาริกสงเคราะห์ไวโนยสัตว์ ด้วยการประทับรอยพระบาทตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำตามดินแดนต่างๆ โดยเริ่มจาริกจากเมืองพาราณสีสู่เมืองลี้ เขตอาณาจักรทมิฬุชย เสด็จเลียบน้ำปิงสู่เมืองเชียงใหม่ ไปสถานที่ต่างๆ เช่น ดอยอุจบรรพต (ดอยสุเทพ) เป็นต้น ทำนายพระธาตุจากลังกามาประดิษฐานที่วัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) จากนั้นเสด็จจาริกไปดอยพระนอน ท่ากาบกว้าง สบสา ยางหมอก เมืองฝาง ดอยเชียงดาว เมืองวิเทหะและดอยรังรุ้ง

บทที่ 3 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 2 เนื้อหากล่าวถึงพระพุทธเจ้าพร้อมพระสาวก พระอินทร์ และพระยาโศก จาริกจากเมืองกุสินาราไปเมืองระแวก และดอยสิงคุตรบรรพต เขตเมืองหงสาวดี พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ พระองค์ทรงทำนายธรรมโศกมหาราชจะมาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาหลังจากนิพพานได้ 218 ปี ทรงมอบพระเกศาธาตุ 8 เส้น แก่พ่อค้า 2 คน คือ ตปุสสะ ภัลลิกะ นำไปประดิษฐานดอยสิงคุตรบรรพต

บทที่ 4 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 3 เนื้อหากล่าวถึงพระพุทธเจ้าพร้อมพระสาวก พระอินทร์ และพระยาโศก จาริกสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ เมืองคาง เมืองเชียงตุง เมืองอดิกมะ เมืองสูง ดอยผาซ่อ เมืองยอง เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ พระองค์ทรงประทานเกศา และประทับรอยพระบาท รวมถึงพุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ นอกจากนั้นพระองค์ทรงทำนายพระพุทธศาสนาในเมืองยอง รัชสมัยของพระยาสุรนคร วัตี ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และเมื่อถึงกสิยุค พระบรมธาตุที่สถิตเมืองยองจะแสดงปาฏิหาริย์ ทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุขด้วยพุทธานุภาพ

บทที่ 5 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 4 เนื้อหากล่าวถึงพระองค์พร้อมพุทธสาวกจาริกไปสถานที่ในเขตเมืองสิบสองพันทนาหรือเมืองลื้อ ได้แก่ บ้านแจ้งคำ บ้านเขียวคำ เมืองอาฬวี เมืองเชียงใต้-เหนือ ดอยช้างนอนหมอบ บ้านช้อนยามแอ ห้วยแม่อุ่น เมืองลือหาญ เมืองลี้ บ้านใจหมื่น เมืองบาง เมืองแซ่ทอง เมืองฟ้ารม เมืองอุทัย เมืองเล็กและเมืองแรม เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ พระองค์ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พระองค์ทรงบวชอัสสชิฤๅษี และอตุลฤๅษี เป็นพระภิกษุคู่แรกในเขตเมืองสิบสองพันทนา และทรงขอประทานอภัยโทษจากพระราชเมืองฟ้ารมปล่อยนักโทษจากคุก นอกจากนั้นทรงกล่าวมูลเหตุชื่อบ้านนามเมืองจากลักษณะที่ตั้งและพฤติกรรมของชาวเมือง และพยากรณ์ความเจริญและความเสื่อมของแต่ละสถานที่

บทที่ 6 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 5 เนื้อหากล่าวถึงพระองค์เสด็จจาริกไปสถานที่ในเขตเมืองสิบสองพันทนา ได้แก่ เมืองชะลางลงจิม เมืองลำเหนือ เมืองบ้าน บ้านวังหลวง บ้านบ่อหลวง บ่อเปิดกลางแครง เมืองลาใต้ เมืองเชียงแข็ง ดอยรูปช้าง ดอยผานวล บ้านจีจำปู บ้านเครื่องหาดคำ เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ

พระองค์ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ นอกจากนั้นพระองค์ทรงเสด็จไปโปรดพระมหาเทวี เมืองอาฬวี และทรงปราบมิถนาทิจิณฐิพญานาคด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ จากนั้นทรงเทศนาสั่งสอนชาวทมิฬให้ตั้งอยู่จาริตพระพุทธรูปศาสนาด้วยการถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา

บทที่ 7 พุทธทำนายพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 6 เนื้อหากล่าวถึงพระองค์เสด็จจาริกไปสถานที่ในเขตเมืองสิบสองพันทนา ได้แก่ บ้านสุทธาวาส ดอยจอมไกล เมืองลวงเหนือ-ใต้ เมืองน้อยเมืองงาม บ้านกุ่มา ดอยดอกไม้ เมืองลาย เมืององเต่า ดอยผาแดง บ้านเจียง เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ พระองค์ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ ทั้งนี้ทรงเทศนาสั่งสอนพหุชนกลุ่มต่างๆ และสัตว์ เช่น ไท ลัวะ ทมิฬ ราชสีห์ เป็นต้น ทั้งนี้พระองค์ทรงให้พระอานนท์สอนชาวเมืองครางทำกังหันน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาระเบิดน้ำทำการเกษตร อีกประการหนึ่งทรงกล่าวมูลเหตุชื้อบ้านนามเมืองจากลักษณะสภาพที่ตั้ง และพฤติกรรมของชาวเมือง และทรงพยากรณ์ถึงความเจริญและความเสื่อมของแต่ละสถานที่ในอนาคตให้แก่พุทธสาวก ชาวเมือง

บทที่ 8 พุทธทำนายพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 7 เนื้อหากล่าวถึงพระองค์ทรงจาริกจากเมืองสิบสองพันทนา ลงมาสู่เมืองเชียงตุง โดยปรากฏสถานที่สำคัญดังนี้ ดอยช้างสาร ดอยปางเยอ ดอยคชสาร เมืองอาฬวี เมืองโค เมืองวัง ดอยจอมทอง เมืองเชียงตุง เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ พระองค์ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาทจำนวน พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ นอกจากนั้นพระองค์ทรงเทศนาเรื่อง โปรดพญาคชสารและสิงห์ ให้รักษาศีล 5 แก่พหุชนได้สดับฟัง จนกลายเป็นมูลเหตุชื้อบ้านนามเมืองที่เกิดขึ้น และทรงโปรดสั่งสอนให้อาฬวกยักษ์ให้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนา

บทที่ 9 พุทธทำนายพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 8 เนื้อหากล่าวถึงพระองค์ทรงจาริกจากเมืองเชียงตุงสู่เมืองโยนก โดยปรากฏสถานที่สำคัญดังนี้ เมืองพยาก เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองพะยาว เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองแพร่ บ้านลัวะเขตเมืองหงสาวดีและสถานที่ในเขตเมืองลี เป็นต้น พุทธกิจ พระองค์ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ และเหตุการณ์สำคัญพระองค์ทรงโปรดแสดงปาฏิหาริย์ปราบมิถนาทิจิณฐิของยักษ์บนดอยโลหกุญบรรพต และสั่งสอนให้เว้นจากบาปอกุศลทั้งปวงและรักษาศีล 5 นอกจากนั้นพระองค์ทรงสร้างศาสนทายาทด้วยการบวชให้พ่อค้าเกลือชาวลัวะ 7 คน และบวชให้อัสสชิฤๅษีอตุลฤๅษี ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา จากนั้นทรงสอนพระกรรมฐานให้

บทที่ 10 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 9 เนื้อหากล่าวถึงพระองค์ทรงจาริกไปสถานที่ในเขตเมือง โยนก แบลุ่มแม่น้ำปิง เขตเมืองฝางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ได้แก่ เมืองฮอด เวียงกุมกาม เมือง เชียงใหม่ เมืองยวม เมืองพระบาง เมืองแปร เมืองตะกั๊ก ดอยอ่างสรงเชียงดาว เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์ สำคัญ พระองค์ทรงประทานพระเทศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ นอกจากนี้พระองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์คลายมานะหยาบกระด้างของพญานาคให้เกิดความเลื่อมใส และทรง โปรดสั่งสอนพระยายักษ์ที่ดอยอ่างสรงให้ตั้งอยู่ครองครองธรรม ทั้งนี้พระองค์ทรงบวชให้แก่กับบวชชาวพม่า 2 รูป ให้เป็นพระภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา นอกจากนั้นพบว่า มีการสร้างรูปจำลองพระพุทธรูปเจ้าขึ้น โดยกุ่มภ เสรฐฐิชาวมหิพเพื่อเป็นพุทธานุชา และทำเรื่องกล่าวถึงการจุติของพระยาธรรมิกราช และการสนทนากันระหว่าง กวางคำและกระต่ายเผือกเรื่องมูลเหตุของความเสื่อมกลียุคในอนาคต

บทที่ 11 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 10 เนื้อหากล่าวถึงพุทธทำนายของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับ ความเจริญรุ่งเรืองและมูลเหตุของความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในช่วงห้าพันปี ซึ่งแต่ละพันปีพระยาธรรมิกราช จะจุติลงมาช่วยเหลือมนุษย์และทำนุบำรุง พยุ่งพระพุทธศาสนาให้ครบห้าพันปี

บทที่ 12 พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 11 เนื้อหาบทนี้ได้สรุปพระประวัติตั้งแต่การประสูติ การ ตรัสรู้ การจาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่พรรษาแรกจนถึงพรรษาสุดท้าย กระทั่งพระองค์ปรินิพพาน หลังจากถวายพระเพลิง พระสารีริกธาตุได้แพร่กระจายสถิตอยู่ ณ สถานที่เขตเมืองหงสาวดี โยนก เชียงตุงและสิบสองพันนา และยังกล่าวเชื่อมโยงบทบาทสำคัญของพระยาโศกมหาราชทรงสร้างเจดีย์และบรรจุพระธาตุตามพุทธ ทำนายของพระองค์ ทั้งนี้ยังกล่าวถึงการทำนุบำรุงพระธาตุ รอยพระบาท ของราชวงศ์มังรายล้านนาให้มีความ เจริญรุ่งเรือง

บทที่ 13 ภาคผนวก ได้รวบรวมประวัติพระยาธรรมิกราช จำนวน 5 พระองค์ รวมทั้งชีวประวัติพระศรี อริยมตไตรยแบบละเอียด และพรรณนาถึงหลักการพระพุทธศาสนาที่สามารถพิสูจน์ตามแนวทางวิทยาศาสตร์ได้ นอกจากนี้ยังรวบรวมประวัติพุทธสถานที่มีความเกี่ยวข้องกับการจาริกพระพุทธรูปเจ้าประทานเทศา ประทับรอยพระ บาทในแถบภาคเหนือและอีสาน รวมถึงชีวประวัติพระอริยสงฆ์รูปสำคัญในประเทศไทย

บทที่ 14 ภาคปณิณกะธรรม ได้รวบรวมคำสอนจากวรรณกรรม คำประพันธ์ และงานเขียนประเภทต่างๆ ของพระสงฆ์ชั้นหลัง เช่น คัมภีร์อนาคตวงศ์ ศิลาจารึกโคลง จารึกมหาวิหาร บันทึกรายคำสอน บทความเรื่องรอยธรรม จากแดนทุกข์ คำไหว้พระบาทพระธาตุลอมแบบล้านนา เป็นต้น

บทวิจารณ์

3.1 ภาพรวมของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือประเภทรวบรวมองค์ความรู้เรื่องตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการประทานพระธาตุและประทับรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าในประเทศไทยจากแหล่งต่างๆ เช่น คัมภีร์ใบลาน งานปริวรรตจากเอกสารโบราณ งานเขียนชั้นต้น งานวิจัย วรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นต้น โดยเรียบเรียงข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาปะติดปะต่อกัน เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน และบางส่วนมีการพรรณนาอธิบายเพิ่มเติม ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่มีการอ้างอิงแหล่งที่มา โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็น 14 บท เริ่มจากบทที่ 1 เสนอเรื่องย่อตำนานพระเจ้าเลียบโลกจากงานของกตัญญู ชูชื่น (2525) ในบทที่ 2-12 เป็นเรื่องพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก จากสำนวนของนายสิงหะวรรณสัย บทที่ 13-14 ภาคผนวกและภาคปิกนกะ เสนอเรื่องตำนานวัดในถิ่นฐานภาคเหนือและภาคอีสาน ที่เกี่ยวข้องกับการจาริก การประทับพักผ่อนอิริยาบถ การประทานพระเกศาและรอยพระบาท การเทศนาสั่งสอนมนุษย์ เหล่าอมนุษย์และสัตว์ทุกหมู่เหล่าที่พระองค์ทรงเสด็จผ่าน ดังนั้น ภาพรวมของเนื้อหาหนังสือเล่มนี้ค่อนข้างมีข้อมูลที่หลากหลาย และแตกต่างจากหนังสือพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับอื่น ไม่นำเสนอเฉพาะเรื่องพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกเพียงอย่างเดียว แต่ยังประกอบด้วยองค์ความรู้ทางตำนานท้องถิ่น ชีวิตประวัติพระสงฆ์ จารัตริย์ปฏิบัติเพิ่มเติม มีทั้งส่วนที่องค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติ สร้างความเชื่อมโยงข้อมูลจากเนื้อหาหลักเนื้อหารองได้เป็นอย่างดี และการจัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาได้มีความประสงค์แสวงหากำไร แต่มุ่งเสนอพุทธกิจสำคัญของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้ ภาพรวมรูปเล่มหนังสือนี้เป็นหนังสือขนาดใหญ่ ไซส์ขนาด A4 ปกสีสวยงาม มีจำนวน 306 หน้า ตัวอักษรสีน้ำตาลอ่านง่าย เหมาะสำหรับการครอบครองไว้

3.2 จุดเด่น

หนังสือพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับชำระสะสาง เป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อการอ่านและเพิ่มพูนองค์ความรู้และความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา โดยเรียบเรียงขึ้นมาจากเนื้อหาหลายแหล่ง แล้วนำมาปะติดปะต่ออธิบายพรรณนาให้อ่านง่ายมากขึ้น แต่ละบทสอดแทรกเนื้อหา ภาพพุทธสถานและแผนที่เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับเนื้อหาหลักคือ พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับปริวรรตจากคัมภีร์ใบลาน ให้ความเข้าใจและเกิดจินตภาพในขณะที่อ่านทำความเข้าใจ ซึ่งสามารถสรุปจุดเด่น 3 ประเด็น ดังนี้

1) การวางโครงสร้างลำดับเนื้อหา ด้วยพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก เป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหามาก จำนวน 11 กัณฑ์ หนังสือฉบับนี้ จึงวางลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ด้วยการปูพื้นเนื้อหาพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกอย่างย่อ ในบทที่ 1 โดยขมวดเรื่องสำคัญแต่ละกัณฑ์ ให้ผู้อ่านเห็นโครงร่าง สาระสำคัญของเนื้อหาแต่ละกัณฑ์ สะดวกต่อการสืบค้นข้อมูลอย่างละเอียดและเจาะจงค้นคว้าในกัณฑ์ที่สนใจได้ง่ายขึ้น และในบทที่ 2-12 เป็น

เนื้อหาหลักพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก จากนั้นในบทที่ 13-14 คือภาคผนวกและภาคปกิณกะ นำตำนานพุทธศาสนาพื้นถิ่นจากบันทึก เอกสารโบราณ วรรณกรรมมุขปาฐะ อธิบายพรรณนาเพิ่มเติม เพื่อแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างตำนานหลักและตำนานรองที่เกี่ยวข้องกัน ท้ายสุดแม้งานเขียนชิ้นนี้ไม่ได้เป็นตำราทางวิชาการ ทว่าบางบทมีการอ้างแหล่งที่มาข้อมูล และมีบรรณานุกรมช่วยให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นต่อในรายละเอียดของงานเขียนชิ้นนี้ได้ง่ายมากขึ้น

2) การปรับภาษาปวิรรตให้อ่านง่าย เพิ่มเติมข้อความที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์ เพื่อให้ผู้คนทุกระดับสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างเท่าเทียม สามารถอ่านทำความเข้าใจพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกด้วยภาษาสำนวนที่ง่ายขึ้น และอธิบายคำศัพท์ภาษาบาลี คำศัพท์ภาษาพื้นถิ่นกำกับเพิ่มเติม และเน้นอักษรสีดำข้อความสำคัญ ซึ่งง่ายต่อการจดจำเหตุการณ์สำคัญ ชื่อบ้านนามเมืองและสะดวกรวดเร็วต่อการสืบค้น

3) การใช้ภาพพุทธสถานและภาพแผนที่ประกอบแทรกลงในเนื้อหาพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกแต่ละกัณฑ์ ซึ่งเป็นภาพที่ผู้เขียนได้เดินทางบันทึกภาพตามสถานที่จริงที่ปรากฏในพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก เพื่อเป็นหลักฐานประกอบและให้ผู้อ่านเห็นภาพพุทธสถานที่ปรากฏในเนื้อหาได้ชัดเจน เพลิดเพลินกับเนื้อเรื่อง อีกทั้งภาพแผนที่ภูมิประเทศจำนวนหลายชุด ที่นำมาประกอบเนื้อหา เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการแสดงจุดหมาย ที่ตั้งชุมชน เมือง พุทธสถานและเส้นทางที่พระพุทธเจ้าจาริกไป ซึ่งสำคัญต่อการวิเคราะห์พุทธอาณาบริเวณ และการจาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตจากพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก แม้เป็นแผนที่และข้อมูลชุดเก่า แต่ว่าเป็นแนวทางเบื้องต้น สำหรับต่อยอดศึกษางานเขียนรูปแบบทางพื้นที่ของตำนานพระเจ้าเลียบโลกอย่างละเอียด เช่น งานเขียนของ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์ (2559) เป็นต้น

3.3 จุดด้อย

1) ด้านเนื้อหา นอกจากเนื้อหาหลัก การนำเสนอเนื้อหารองในภาคผนวกและปกิณกะ ค่อนข้างเน้นข้อมูลที่มีความพิสดารและพุทธปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า เช่น คัมภีร์อนาคตวงศ์ ตำนานพระยาธรรมิกราช พระศรีอาริย์ เป็นต้น และนำบทความเรื่องพุทธศาสนาพิสูจน์ได้กับหลักวิทยาศาสตร์มากล่าว เพื่ออธิบายความสมเหตุสมผลของอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งที่เหนือการพิสูจน์ ทั้งนี้ผู้อ่านทุกระดับควรพิจารณาทำความเข้าใจอย่างมีสติรอบด้าน และมีความเชื่อศรัทธาอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นมาเมื่อ 15 ปีก่อน ก่อให้ข้อมูลข้อค้นพบบางส่วนไม่สอดคล้องสภาพสังคมในปัจจุบัน ผู้อ่านควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและเปรียบเทียบกับข้อมูลในปัจจุบันด้วยตนเอง

2) ด้านรูปเล่มและการจัดรูปแบบเล่ม หนังสือค่อนข้างมีขนาดใหญ่ ไม่เหมาะสำหรับพกพา และด้วยข้อมูลเนื้อหาที่มีจำนวนมาก หนังสือขนาดไซส์ A4 ทำให้ตัวอักษรต่อหน้ากระดาษมีความถี่แน่น และ การจัดหมวดหมู่เนื้อหาสารบัญ ดูไม่เป็นระบบระเบียบ ควรปรับปรุงข้อหัวข้อเนื้อหาในสารบัญให้กระชับยิ่งขึ้น

บทสรุป

พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับชำระสะสาง แสดงให้เห็นถึงหลักการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้า และหลักปาฏิหาริย์ 3 โดยเฉพาะการเน้นอิทธิปาฏิหาริย์ ก่อให้ผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้พยายามนำเสนอความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ และมีพุทธกิจสำคัญด้านการเผยแผ่เชิงสัญลักษณ์ ด้วยการประทับรอยพระบาท ซึ่งเอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจ ความศรัทธาในพุทธศาสนาในระดับขั้นต้น เสมือนเป็นคู่มือประกอบการจาริกแสวงบุญที่สำคัญของชาวพุทธ นอกจากนั้นยังอุดมไปด้วยองค์ความรู้และประเด็นสำคัญ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจพระพุทธศาสนาและบริบทสังคม สามารถพัฒนาต่อยอดสู่งานวิชาการได้ โดยสรุปดังนี้ 1) มูลเหตุของการตั้งชื่อบ้านนามเมืองที่สอดคล้องกับสภาพสังคม ที่ตั้ง ภูมิประเทศ 2) ร่องรอยการจาริกแสวงบุญของชาวพุทธบนเส้นทางการค้าในอดีต รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ การค้าขายและสินค้าพื้นถิ่น 3) เครือข่ายความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ไทย ลัวะ พม่า เป็นต้น ในลุ่มแม่น้ำสาละวิน แม่น้ำปิง แม่น้ำโขง 4) การช่วงชิงอำนาจทางความเชื่อระหว่างพระพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นถิ่น เช่น กลุ่มลัทธินักบวชนอกศาสนา ผี พญานาค เป็นต้น 5) ความสำคัญของพื้นที่ทางตำนานกับบทบาทหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มชาวบ้าน 6) พุทธเทศา หรือพุทธอาณานิเวศของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการสร้างสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา และการสร้างศาสนทายาท ท้ายสุดกล่าวโดยสรุป เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ มีความน่าสนใจและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ อีกทั้งใช้ประกอบการเรียน และเขียนตำราทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู ชูชื่น. (2525). พระเจ้าเลียบโลกฉบับล้านนา: บทวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. (2560). อิทธิพลของวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกาและวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่มีต่อการประพันธ์พระเจ้าเลียบโลก. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 13(2), 35-63.

นาถฤทธิ. (2545). พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับสะสม. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.

สิงฆะ วรรณสัย. (2557). พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก. พิมพ์ครั้งที่ 4. ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพมหา
เจติยาจารย์. ลำพูน: อนุรักษ์การพิมพ์.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2559). รูปแบบทางพื้นที่ของตำนานพระเจ้าเลียบโลก: บทวิเคราะห์ตำนานด้วยระบบ
สารสนเทศภูมิศาสตร์. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา, 35(2), 21-45.